

Startdocument Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe

Dit startdocument bevat de werkafspraken tussen Rijk en regio over de inhoudelijke afbakening en de inrichting van het proces om in het voorjaar van 2019 tot een Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe te komen. Het startdocument bouwt voort op de propositie voor een Regio Deal van de regio van 31 augustus 2018, de Kamerbrief van de minister van LNV van 16 november 2018 (Selectie Regio Deals)¹ en de verkennende gesprekken die Rijk en regio in de periode november 2018 – januari 2019 met elkaar hebben gevoerd.

Beoogde Partijen

Rijk:

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Regio:

Gemeente Aa en Hunze
Gemeente Borger-Odoorn
Gemeente Coevorden
Gemeente Emmen
Gemeente Hardenberg
Gemeente Hoogeveen
Provincie Drenthe
Andere partijen die zich willen aansluiten bijvoorbeeld vanuit de Triple helix

1. Algemene overwegingen

- Het kabinet Rutte III erkent dat elke regio uniek is. Regio's hebben verschillende kenmerken waardoor elke regio behoefte heeft aan een eigen aanpak en afweging bij het aanpakken van de regionale opgave. De verschillende krachten en uitdagingen die specifiek zijn voor een regio vormen de basis voor een regionale opgave om de brede welvaart, leefbaarheid en economische kracht te bevorderen.
- De regionale opgave heeft een meervoudig karakter en vergt een integrale aanpak op de verschillende opgaven. Doel is om door verschillende beleidskolommen heen te werken. Verder heeft de regionale opgave een gebiedsoverstijgende impact, waardoor inzet op rijksniveau nodig is, maar die ook zorgt voor een vliegwieleffect.
- Regio Deals hebben tot doel om de regionale opgave aan te pakken. Hierbij wordt samen gewerkt tussen vakdepartementen, decentrale overheden, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Voor deze regionale opgaven stelt het kabinet middelen beschikbaar uit de Regio Envelop, waaruit Regio Deals worden gefinancierd tussen het Rijk en de regio (publiek en privaat). Ook vanuit de regio zelf wordt gezorgd voor financiering (cofinanciering).
- Regio Deals gaan om meer dan een inzet van financiële middelen. Zij kenmerken zich ook door een sterke, continue inzet van alle betrokkenen, creëren nieuwe samenwerkingsvormen en niet-financiële ondersteuning om de in de regionale opgave gestelde ambities en doelen te bereiken.

¹ Kamerstukken II 29697, 56

- Alle partijen, gemeente, provincie, Rijk en triple helix, committeren zich aan deze ambitie en aan de langdurige inzet die hiervoor nodig is.
- Er wordt gestreefd naar indiening van het bestedingsplan op 1 juni en vaststelling van de Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe uiterlijk 12 juli 2019.

2. De opgave in de regio

De regio heeft veel potentie en kansen. De provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden, Emmen, Hoogeveen en Hardenberg hebben samen de ambitie de komende jaren de brede welvaart in het gebied te versterken. Het gezamenlijk streefbeeld bestaat uit een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor innovatieve economische ontwikkelingen, met passend onderwijs afgestemd op de economische structuur, een bloeiende vrijetijdseconomie, goede bereikbaarheid en een toekomstbestendig, aantrekkelijk en aantrekkend woonklimaat. Voor de bestaande inwoners en mogelijk nieuwe inwoners, die allen kunnen rekenen op toekomstbestendige en bereikbare zorg- onderwijs- en welzijnsvoorzieningen. De partners in Zuid- en Oost Drenthe hebben een vitale, veerkrachtige en gezonde gemeenschap voor ogen waar iedereen ertoe doet en meedoet.

De opgave nader uitgewerkt

De regio is een economisch potentieel krachtige en sterk innovatieve regio met veel gespecialiseerde chemische, kunststof en maakindustrie, een gevarieerd onderwijs aanbod op MBO en HBO niveau en met een grote en groeiende sector zorg en welzijn. De rust en ruimte in de regio mogen ook tot de kernkwaliteit van het gebied gerekend worden. De regio moet een krachtige inspanning leveren om voldoende gekwalificeerde arbeidskrachten en een passende woningvoorraad te behouden, gelet op de ontgroening en de vergrijzing in een deel van de regio. Dit vraagt om aandacht voor de kwaliteit en duurzaamheid van de leefomgeving, zodat de regio een aantrekkelijke omgeving blijft voor recreatie en vestiging van nieuwe inwoners en bedrijven. De regio heeft voldoende potentie om de opgaven op te pakken. De opgaven zijn echter groot en worden breed gedeeld:

- De regio heeft een economische structuur die niet voldoende robuust en toekomstbestendig is. Deze economische situatie is bepalend voor de huidige en toekomstige brede welvaart in de regio. Gezien de hierboven geformuleerde ambitie moet deze basis versterkt worden.
- De regio kent demografische veranderingen in de vorm van vergrijzing en ontgroening, waardoor de huidige woningvoorraad niet voldoet aan de toekomstige vraag en eisen aan kwaliteit en verduurzaming;
- In de regio bestaat een stapeling van sociale- en zorgopgaven en staat de bereikbaarheid van voorzieningen onder druk.

Naast deze opgaven ziet de regio zich, net als de rest van Nederland, geconfronteerd met meer algemene opgaven, deze worden als randvoorwaardelijk meegenomen bij het opzetten van de aanpak. Het gaat om:

- Energietransitie;
- Digitale en fysieke bereikbaarheid van de regio;
- Inclusieve samenleving.

Regio Deal Zuid- en Oost Drenthe

De regio staat voor de uitdaging om oplossingen te vinden die bijdragen aan de sociaaleconomische vitalisering van de regio om het werk-, leer-, woon-, recreatie- en leefklimaat op peil te houden en te verhogen. De Regio Deal biedt de mogelijkheid om vanuit de integrale opgave voortvarend aan de slag te gaan en als vliegwiel te fungeren om de regionale kansen van de regio te verzilveren.

De Regio Deal aanpak bouwt voort op de commissie Vollebregt en Alberda van Ekenstein (1 juli 2016), het economisch programma (Vierkant voor Werk, 1 juli 2016) en gebiedsateliers voor ontwerpen van regionale opgaven (Volle kracht vooruit, 12 juli 2018).

3. Aanpak

In de Regio Deal is gekozen voor een integrale aanpak vanuit verschillende beleidsterreinen langs drie pijlers: werken, wonen en welzijn, die onderling sterk verbonden zijn met elkaar en in samenhang dienen te worden gezien. Hierbij zal waar mogelijk zowel aan Rijks- als aan regio zijde gekeken worden welke andere beleidsinitiatieven en investeringen relevant zijn voor de aanpak van de opgave in de regio en kunnen bijdragen aan een grote impact van de Regio Deal. De zogenaamde 'meekoppelkansen'. Hieronder wordt per pijler kort ingegaan op de ambitie, opgave, aanpak en meekoppelkansen.

Pijler 1: Werken

Ambitie

De regio is in 2030 één van de industriële hotspots, regio van excellent vakmanschap, aangehaakt op en ingebed in een economisch krachtig Noord- en Oost-Nederland.

Opgave

Voldoende werk is de belangrijkste bouwsteen van brede welvaart, om die reden krijgt de pijler Werken ook veel aandacht in de Regio Deal. Een goed vestigingsklimaat en voldoende en competent personeel zijn daarvoor de belangrijkste voorwaarden. Op beide terreinen geeft de Regio Deal een impuls.

De commissie Vollebregt/Alberda Van Ekenstein heeft in 2016 op verzoek van de gemeenten Coevorden, Emmen, Hoogeveen, Hardenberg, de provincie Drenthe en het ministerie van Economische Zaken het Economisch Programma 2017-2021 Vierkant voor werk opgesteld. Speerpuntsectoren daarin, gebaseerd op de regionale sterktes, zijn HTSM/maakindustrie, chemie, energie en logistiek. Dat programma voor sociaaleconomische structuurversterking loopt, actueel onder de naam Dutch Tech Zone (DTZ). De pijler Werken bouwt voort op dit lopende programma waarbij de integraliteit met beide andere pijlers nadrukkelijk wordt benut. Daarnaast is de toeristische en recreatieve sector breed vertegenwoordigd en levert werkgelegenheid op in delen van de regio. Dit vergt voortdurende aandacht.

Aanpak

In de Regio Deal wordt de volgende aanpak voorgesteld:

- **Vestigingsklimaat.** Vanuit DTZ gebeurt al veel om het vestigingsklimaat te versterken. De Regio Deal geeft daar een extra impuls aan door te intensiveren of nieuwe aanvullende maatregelen te bedenken. De doelen zijn:
 - o Bestaande bedrijven moeten worden behouden, groeien, innoveren, diversifiëren, digitaliseren en internationaliseren.
 - o Nieuwe (internationale) bedrijven moeten zich vestigen
 - o Nieuwe bedrijven moeten ontstaan (startups) en doorgroeien (scale ups)
 - o De regio heeft aandacht voor verdere Clustervorming van de Speerpuntsectoren
- **Voldoende en competent personeel (met name techniek en zorg).** Op dit moment sluit het aanbod van personeel niet aan op de vraag. Er is zowel sprake van een tekort aan mensen als aan een mismatch tussen vraag en aanbod. In samenwerking met het **Onderwijs (doorlopende leerlijnen)** wordt langer doorleren, omscholen met accent op techniek en andere groeisectoren (onder andere zorg- en onderwijsinstellingen) gestimuleerd. Hierin wordt aangesloten bij Techniepact (OCW, SZW, EZK) in de regio en support van Platform Bèta Techniek PBT. Ook

ruimte in regelgeving (OCW) wordt verkend. De *Investeringsagenda voor een wendbare en weerbare Noordelijke arbeidsmarkt* biedt de Regio Deal ook aanknopingspunten.

- **Adequate leer-, ontwikkel en onderzoekinfrastructuur** is nodig. Werkplaatsen met technische voorzieningen die door onderwijs en bedrijfsleven samen kunnen worden benut, bijv. MBO plan skills4future, de positie van de regio in de Smart Industry Hub Noord. De ontwikkeling van een techniekcampus in de regio wordt mede vanuit de Regio Deal verder opgepakt.
- **Energietransitie** Binnen de optimalisatie van de leer- ontwikkel en onderzoekinfrastructuur krijgt de opgave energietransitie een bijzondere positie. Daarmee werkt de regio integraal aan de brede welvaartsopgave en versterkt de integrale aanpak en synergie van de pijlers Werken, Wonen en Welzijn. De crossovers bieden perspectief, zoals verduurzaming woningen-installatiebranche-techniekonderwijs-toepassing energie innovaties (van het regionaal bedrijfsleven).

Meekoppelkansen

Mogelijke nationale en regionale programma's met relevante raakvlakken voor de Regio Deal zijn:

- Programma's op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking: Duitslandagenda Drenthe, pijler Arbeidsmarkt, Onderwijs en Taal uit Kooperationsagenda Nederland –Nedersaksen, Vierkant voor Werk en Arbeidsmarkt Nord: EDR – Jobroboter.
- Smart Industry Hub Noord (EZK).
- Klimaatakkoord/energietransitie industrie en olie- en gassector (EZK)
- Regionaal Investeringsfonds MBO (RIF-OCW).
- Techniepact, Platform Betatechniek (OCW/SZW/EZK)
- Kwaliteitsagenda MBO
- Interbestuurlijke programma (IPB) Human Capital,
- Regionale leerbedrijven en Arbeidsmarktregio (SZW)
- Bereikbaarheid van de scholen + OV (IenW)
- Programma Werken in de Zorg (VWS)
- Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw (Veenkoloniën)
- Bedrijvenregeling DTZ

Pijler 2: Wonen

Ambitie

In 2030 voldoet de woningvoorraad in de regio door een kwaliteitsslag en verduurzaming beter aan de toekomstige vraag en biedt een aantrekkelijk woon- en leefklimaat voor huidige en toekomstige bewoners.

Opgave

De demografische transitie in de regio in combinatie met de energietransitie leidt tot opgaven in de bestaande woningvoorraad en woonomgeving (schoon, heel en veilig). Vraag en aanbod sluiten onvoldoende op elkaar aan. Er is behoefte aan herstructurering van verouderde segmenten en aanpak van woningen, met name waar het gaat om particulier bezit met een risicovolle marktpositie of van slechte woontechnische kwaliteit en de verduurzaming van woningen voor de energietransitie. De leegstand biedt kansen voor nieuwe invulling en initiatieven uit de samenleving. Tegelijkertijd is er in de regio behoefte aan nieuwe en moderne woningen, toegesneden op de wooneisen en -wensen van de toekomst.

Aanpak

Aspecten van de herstructureringsopgave zijn een tekort aan levensloopbestendige woningen, de energietransitie in de gebouwde omgeving en welzijnseffecten van kwetsbare huishoudens in de particuliere woningvoorraad. Oplossingen waaraan wordt gedacht zijn opkopen, herontwikkelen of

slopen van woningen, met nieuwbouw waar mogelijk. Hier liggen ook kansen vanuit de bouwsector voor onder meer economie en onderwijs.

Door een gecombineerde aanpak samen met gebiedspartners zoals bewoners en corporaties willen de partijen werk maken met een experiment fysieke aanpak, zoeken naar de mogelijkheden binnen en van regelgeving, en het vormgeven van een regionaal fonds als instrument om de transitie van de woningvoorraad te stimuleren. De Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe is daarom een van de zes maatwerktrajecten in het kader van voortgangsrapportage Actieprogramma Bevolkingsdaling² en wordt aangesloten bij de nationale expertisetrajecten woningmarkt en energietransitie en klimaatadaptatie. Hierbij wordt gezamenlijk expliciet gezocht naar goede voorbeelden van binnen en buiten de regio.

Meekoppelkansen

Mogelijke nationale en regionale programma's met relevante raakvlakken voor de Regio Deal zijn:

- Nationale Omgevingsvisie
- Nationale Woonagenda 2018-2021
- Klimaatakkoord
- Interbestuurlijk Programma (IBP): opgave toekomstbestendig wonen en klimaat
- Regionale Energiestrategie (RES)
- Programma Aardgasvrije Wijken
- De provinciale campagnes Lang Zult U Wonen.

Pijler 3: Welzijn:

Ambitie

In 2030 is de regio op het gemiddelde niveau in Drenthe waar het gaat om de belangrijkste kerncijfers zoals leefbaarheid, opleiding, inkomen en arbeidsparticipatie, woonkwaliteit en zorgindicatoren.

Opgave

De regio kent ten opzichte van de rest van Nederland, een relatief groter aandeel van de bevolking met een lage sociaal-economische score (SES-score). Dit betekent dat op het gebied van gezondheid, eenzaamheid, economische achterstand, afstand tot (sociale-) voorzieningen en werkloosheid grote opgaven liggen. In het onderwijs is sprake van onder prestatie van leerlingen.

In de regio hebben we daarnaast te maken met een bijzondere situatie. De toegankelijkheid van voorzieningen staat onder druk. Zorg komt op grotere afstand te liggen. Er is sprake van een relatief hoge en stijgende zorgvraag met afname in beschikbaar en gekwalificeerd personeel.

Aanpak

De aanpak van sociaal-economische achterstanden (waaronder de overerving van armoede en schulden, afhankelijkheid van sociale voorzieningen/afstand tot de arbeidsmarkt, slechtere gezondheid en lagere resultaten in het onderwijs) wordt verbonden met de aanpak van de pijlers Wonen en Werken. De aanpak richt zich concreet op het wegnemen van belemmeringen bij kwetsbare doelgroepen zodat zij met hulp de spiraal naar beneden kunnen keren. Het gaat dan om hulp om schulden weg te werken, een eigen of meer inkomen te genereren, de weg naar voorzieningen en subsidies te vinden en te participeren in de gemeenschap. Belemmeringen hiervoor stapelen vaak, versterken elkaar en vergroten daarmee de achterstand.

² Kamerstukken II 31757, 97

In de Regio Deal wordt breed gekeken naar de aanpak: van ondersteuning bij 12 maanden voor de geboorte (kansrijke start) tot en met de zorg voor ouderen om te kunnen blijven deelnemen aan de samenleving.

Op inhoud is er een nauwe relatie met de vangnetfunctie van gemeenten in het sociaal domein. De regio wil daarbij experimenteren met een shared savings aanpak met alle betrokken stakeholders. De aanpak voor de pijlers Welzijn rust op een driedelig fundament:

- De versterking van de integrale preventieve aanpak om deze belemmeringen te voorkomen en de generatie op generatie problematiek te doorbreken.
- Een verbindende aanpak. Bewezen is dat de kans op succesvolle interventies en aanpakken groter is als dingen **samen met** de doelgroepen worden gedaan en dit vanuit een goede relatie gebeurt. Het gaat om het werken **met** inwoners en gemeenschappen (en niet *voor* of *over*). Het verspreiden van best practices in de hele regio en de ontwikkeling van innovatieve interventies maakt deel uit van de aanpak.
- Bestaande zorgvoorzieningen behouden, laten groeien, innoveren, diversifiëren en digitaliseren.

Meekoppelkansen

Mogelijke nationale en regionale programma's met relevante raakvlakken voor de Regio Deal zijn:

- Programma Langer Thuis
- Beweging De Juiste Zorg op de Juiste Plek
- Drentse Zorgtafel
- Programma Sociaal Domein
- Drentse ouderenzorg Alliantie
- Actieplan Werken in de zorg

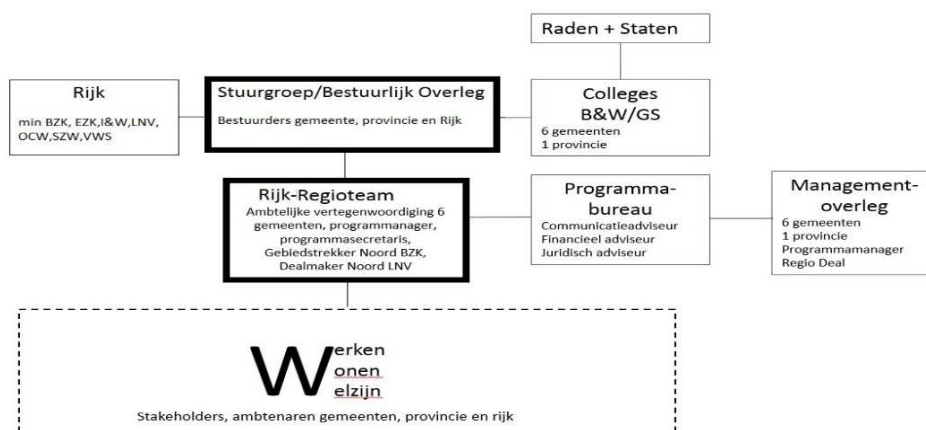
4. Governance

- De governance van de Regio Deal Zuid- Oost Drenthe wordt gesplitst in 2 fases: de voorbereiding van de Regio Deal en de uitvoering van de deal;
- Voor de aansturing en besluitvorming van de Regio Deal wordt een bestuurlijke/hoogambtelijke stuurgroep Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe ingericht met vertegenwoordigers van provincie, gemeenten en Rijk. In de uitvoeringsfase zal worden bezien of deelname van triple helix partijen aan de stuurgroep wenselijk is.
- De stuurgroep besluit in fase 1 over de doelstellingen, ambities en mogelijke projecten van de deal. In de uitvoeringsfase monitort zij de voortgang en effecten van de uitvoering (output, outcome). Tevens beslist de stuurgroep in fase 1 over de inzet van middelen op basis van de beschikbaar gestelde tranches uit de Regio Envelop³ en de cofinanciering vanuit provincie, gemeenten en triple helix.
- De stuurgroep adviseert en stuurt bij naar het Rijk- regioteam, programmabureau en de nog te vormen uitvoeringsorganisatie.

³ De minister van LNV besluit over de getrancheerde toedeling van middel uit de Regio envelop via een Decentralisatie Uitkering aan de provincie Drenthe of een nog nader te bepalen gemeente. Na uitkering van een eerste tranche vindt uitwerking van daaropvolgende tranches plaats op basis van de voortgang en planvorming voor het vervolg van de Regio Deal.

- De structuur en werkwijze van de governance van de Regio Deal worden opgenomen in de deal, waarbij inzicht zal worden gegeven in de dagelijkse aansturing en uitvoering door de regio van de activiteiten die ressorteren onder de Regio Deal. Aan bod komen in ieder geval:
 - o inrichting van opdrachtgever- en opdrachtnemerschap;
 - o Inrichting van de uitvoeringsorganisatie mede in verhouding tot en samenwerking met bestaande regionale bestaande platforms zoals DTZ, Zorgtafel, Techniekpact, Arbeidsmarktregio enz.
 - o Organiseren van commitment en cofinanciering vanuit triple helix partijen.
 - o Opzetten van communicatie en dialoog met inwoners in de regio(burgerparticipatie) over de uitvoering van de deal.
- Namens het Rijk zullen de ministeries van LNV en BZK als coördinerende departementen regulier deelnemen aan de stuurgroep en het rijk-regioteam. Vertegenwoordigers van de overige departementen nemen deel wanneer de inhoud van de agenda van de stuurgroep c.q. rijk-regioteam hier aanleiding toe geeft. Voor afstemming van de rijksinzet richten de departementen een separaat Rijksoverleg in.
- Namens de regio zullen de verantwoordelijk Gedeputeerde en de Burgemeester van Emmen het eerste aanspreekpunt zijn.
- Voor de uitwerking van de doelstellingen en ambities van de deal en het formuleren van de projectportefeuille worden een drietal werkgroepen ingericht bestaande uit deelnemers van regio, Rijk, triple helix partners en andere relevante partijen. De samenstelling kan per werkgroep verschillen. Hierbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van reeds bestaande overlegstructuren.
- Regio en Rijk gaan in gesprek met planbureaus en kennisinstanties uit de regio bij de monitoring van de deal.
- Regio en Rijk gaan in het meerjarig traject “leren en monitoren van de governance van regiodeals” in gesprek met Rijk, de betrokken kennisinstanties en deelnemende regio’s.

Schematische weergave van de governance in fase 1 (tot ondertekening van de Regio Deal):

5. Financiën

- Er is een maximaal budget voor de Regio Deal Zuid en Oost Drenthe beschikbaar vanuit de Regio Envelop van € 20 mln.
- Onder de Regio Deal worden projecten uitgevoerd die voldoen aan de uitgangspunten van de Kamerbrief Aanpak Regio Deals d.d. 8 juni 2018⁴. Onderdeel hiervan zijn een cofinanciering door de regio (publiek en privaat) in een verhouding van minimaal 50%, een stevige regionale governance en uitvoeringskracht en een aantoonbaar rechtmatige en doelmatige besteding van het budget.
- Aanvulling tot de beoogde minimale €20 mln. cofinanciering door de (gezamenlijke) regionale partijen (publiek en privaat) moet bij ondertekening van de Regio Deal gegarandeerd zijn. Wanneer de bijdrage van de regio lager is, dan is de bijdrage van het Rijk uit de Regio Envelop evenredig ook lager. De cofinanciering, en de projecten moeten bijdrage aan het aanpakken van de hierboven beschreven opgave.
- Rijk en regio spannen zich in om, met en aanvullend op basis van de bijdrage uit de Regio Envelop en de regionale cofinanciering een maximale hefboomwerking te realiseren door koppeling met andere investeringen (publiek en privaat).
- Overeenkomstig de vaststellingsbrief van 16 november 2018 moeten de projecten gericht zijn op het toekomstbestendig maken van: woningen en voorzieningen die beter toegesneden zijn op de veranderende behoeften en de energietransitie, een versterkte uitgangspositie voor de (maak)-industrie, onderwijs dat beter aansluit op de arbeidsmarkt en een verbeterde bereikbaarheid van binnen- en buitenlandse markten, mede door grensoverschrijdende samenwerking.
- Uitvoeringskosten kunnen worden gefinancierd uit het budget van de Regio Deal.
- Voorafgaand aan uitkering van de middelen uit de regio envelop dient een door het ministerie van Financiën goedgekeurd bestedingsplan beschikbaar te zijn. Dit bestedingsplan wordt opgesteld door het ministerie van LNV in samenwerking met het ministerie van BZK en in overleg met de regio.
- Het bestedingsplan met uitwerking van de cofinanciering zal uiterlijk 1 juni 2019 gereed zijn. De benodigde politieke en bestuurlijke besluitvorming voor de cofinanciering dient uiterlijk eind mei gereed te zijn.

⁴ Kamerstukken II 29697-48